

appunto metteva in questione una città esistente, dotata di storia plurisecolare e, con un dialogo proposto dall'artista contemporaneo, la rendeva una finzione: spettacolo, finta realtà. Il Teatro del Mondo ha avuto una tale risonanza tra gli architetti ungheresi che Péter Reinholz l'ha addirittura ricostruito nel 1983 come torre-ingresso della Galleria Tölgyfa dell'Iparmivészeti Főiskola¹⁷. Ciò sta a testimoniare che l'opera di Aldo Rossi era ed è conosciuta dagli architetti ungheresi, anche se seguaci diretti, continuatori in Ungheria delle sue idee e delle sue opere, non ce ne sono: la sua influenza è forse più nascosta e si manifesta in modo meno evidente.

Il pubblico ungherese sensibile al design moderno conosce Rossi per la teiera e la caffettiera Alessi, realizzate all'inizio degli anni '80 e messe in produzione dal 1986-88. Il conico bollitore d'acqua e la caffettiera a forma di cupola sono architetture in piccolo dell'architetto incline alla riduzione fino all'astrazione delle forme geometriche.

Nel 1998, per una settimana, nell'atrio del Politecnico di Budapest¹⁸ alcuni disegni e schizzi di progetti di Aldo Rossi sono stati i protagonisti di una interessante esposizione. In occasione della mostra l'Istituto Italiano di Cultura per l'Ungheria ha invitato – per il vernissage – Carlo Aymonino, professore, poi collega di Rossi e – per il finissage – Paolo Portoghesi¹⁹, grande collega, amico e – nel lavoro – avversario di Rossi. In quell'occasione i due architetti di grande fama internazionale hanno riconosciuto i meriti dell'opera di Rossi mostrandosi sinceramente colpiti per la scomparsa²⁰ di questa grande figura della seconda metà del '900 che hanno definito come l'architetto italiano del Novecento che ha influito maggiormente sulla storia della disciplina.

Le tavole della mostra del 1998, conservate presso l'Istituto Italiano di Cultura, vengono riproposte oggi al pubblico ungherese nell'atrio dell'Istituto a partire dal 25 febbraio 2005. Nello stesso periodo lo Studio Fonte²¹ presenterà dei mobili disegnati da Rossi per la ditta Molteni, con la visione dei quali il pubblico potrà entrare nel mondo di Aldo Rossi designer. La mostra, ideata e curata dalla direttrice della Fonte Bútorház, Ildikó Horányi, oltre alle sedie progettate per i due grandi teatri, il Carlo Felice di Genova e La Fenice di Venezia, esporrà anche disegni, progetti, scenografie, particolari dei taccuini e dei quaderni e fotografie dell'architetto, tutto per merito della Molteni che si impegna a curare la memoria di Rossi anche continuando la produzione dei mobili progettati per la loro ditta.

Queste due mostre contribuiranno a tenere viva la memoria di un architetto italiano importante con un'opera nella quale già molti ungheresi, recatisi a Perugia per approfondire la conoscenza della cultura italiana, si sono imbattuti imparando così ad apprezzarlo: si tratta del rilevante e allegro complesso architettonico di Fontevge²², appena di fronte alla stazione di Perugia.

Zsuzsa Ordasi

müvet. A városról, a város topológiájáról, az építészeti topológiáknak a városi morfológiával való kapcsolatáról végzett kutatásokkal egy újabb, nem kevésbé fontos elemet vezetett be az építészetbe, ez pedig a kollektív memória, amely a városban és a város által jelenik meg. Ekkor fordul Rossi érdeklődése a város mint a történelem megtörtélt élettel felé. 1966-ban jelenik meg a *L'architettura della città*¹² című híres könyve, amelyben a város történelmi dimenziójával kapcsolatban fejti ki nézeteit: az új topológiákkal élő mai építésznek feltétlenül számot kell vetnie a város történelmi dimenziójával, hogy kapcsolódni tudjon a már létező locus formájához. Ezzel szervesen beilleszkedik a város formájáról és újraértelmezéséről folyó vitasorba, amelyet az építészek a 20. század elejétől kezdve folytattak¹³. A város, mert objektívan létező, az ember történelmének legfontosabb hordozója (Rossi gyakran idézi Párizs példáját, ahol minden építészeti alkotás olvasható a századok során lezajlott történelmi események sora), tehát a város a kollektív memória helye, a privát és a közélet tere, az emberek együttélésének a helyszíne, ahol az emlékművek kiemelkedő helyet foglalnak el a lakóterületeken, s egyben a városi struktúrában, s ezáltal adják meg azt a jellegzetességét, amely minden más várostól különbözővé teszi. Aldo Rossi nézetei meglehetősen összetettséget mutatnak, ugyanis feltárja a kapcsolatot a történelem, a kultúra, az intézmények története és az építészet között. A modern város morfológiájáról az időben fejlődéssel összefüggésben képzelt el, megtartja azonban az – elemi formákból építkező – építészet viszonylagos autonómiáját. Paradigmatikus példa erre a Gallaratese-ban megvalósult lakóház-együttes (Milano, 1973), s különösen pedig Modenában a San Cataldo Temető blokkja¹⁴ (1971-78, Gianni Braghieri társtervezővel), amely primér, primitív formákból tevődik össze egy nagy városfalon belül.

Aldo Rossi épületei közül a magyarok számára talán a „Világsház”, a Teatro del Mondo¹⁵ a leginkább ismert, amely a Velencei Biennálé bejárata előtt üszött a vízben: a fából készült hasab alakú tornyot nyolcszögű sisak koronázza. Ezzel a tornyral a 70-es évek neoracionalista építésze reagált a kétszeresen is lehetetlen városra: először, mert az egész város körül épült a vízre; meglehetősen bizarr és irreális társításról van szó, hiszen a kő kemény és stabil, a víz pedig folyékony és állandó mozgásban van. Másrészt pedig, mert Rossi szerint Velence Európa legalvaszerűlenebb városa: halott és mégis élő. A „Világsház” egy már létező, többszázéves történelmű várost kénytelenül meg és az egészet színházba, hamis valóságáig rendelte. A „Világsháznak” olyan visszhangja volt a magyar építészek között, hogy Reinholz Péter rekonstruálta 1983-ban az Iparmivészeti Főiskola Tölgyfa Galériájának bejárataként¹⁶. Mindez azt bizonyítja, hogy Aldo Rossi művészetét ismerték a magyar építészek, bár közvetlen követője nem nagyon található: hatása talán rejtejtettebb, kevésbé evidens módon jelenik meg a magyar építészek munkáiban.

Rossi műveit ismerik a modern design iránt érdeklődők is: az 1980-as évek elején tervezett és 1986-88-tól gyártott teadákma és kávéfőző sok magyar lakásban is megtalálható. A kúp alakú vízforraló és a kupodalán fedett henger alakú kávéfőző szintén építészeti művek, csak kis méretekben; egy olyan építész művei, aki a geometriai formákat az absztrakcióig redukálta.

1988-ban a Budapesti Műszaki Egyetem átriumában¹⁷ egy héten keresztül látható volt Aldo Rossi néhány rajza, tervvázlata. A kiállítás kapcsán az Olasz Kultúrintézet a vernisszázatra meghívta Carlo Aymonino, Rossi volt tanárát, majd munkatársát, a finisszázatra pedig Paolo Portoghesi¹⁸, Rossi barátját, és a munkában éppen ellenkező irányú követő kollégáját. A két világhírű építész mellátta Rossi munkásságát, s mely megrendüléssel fogadták a halálát¹⁹. Veleményük szerint a 20. század második felének építészei közül Rossi volt, aki leginkább nagy hatást gyakorolt az építészetre, s az építészet tudományára.

Az 1998-as kiállítás anyagát megőrizte az Olasz Kultúrintézet, s A. D. Marianacci igazgató most újra láthatóvá teszi a magyar közönség számára egy 2005. február 25-én nyíló kiállításon az Olasz